

lap) van benne kinyomtatva, minekutánna a' Ratioból, a' 3 szor 3 9 is, ha keménynek láttzatthatott, méltán kihagyatathatott.

Az Olvasóknak engesztelése, és (ha a' Nyelv nyemozó helybe hagyná) káratlanítása végett, azt kérdem alázatossan a' Hazai régiségek vizsgálóitól, 's nevezetesen a' Nemzeti Museum nagy érdemü Gondviselőitől, hol lehetne megkapni, és (mivel felette ritkának gondolom) leiratni:

Szalánkeményi Kakas Istvánnak (Deákül irtt és kinyomtatott) Persiai útazását. Ist sehr fein zu lesen. Azt mondja rólla Schurzfleisch, ama hires Polyhistor. Patak 17-a Febr. 1818.

Kövy Sándor.

7. T. T. Ercsei Dániel Deb. Prof. észrevételei Philosophiai munkáinak, 's más munkák' recensiója eránt.

A' Tudományos-Gyűjtemény múlt esztendei egy Darabjában az én Philosophiámnak II-dik Darabja Ungvárnémethi Tóth László Úr által recenseáltatott volt.

Ha nem tagadhatom is, hogy nekem is mint minden Auctornak kedves a' magam szüleménye, úgy hogy „et naevus quodammodo in pueri chari articulo delectet” annáfogva az eránt, hogy arról jól é, vagy balúl itéllnek mások? nekem is, mint másnak nem lehet érzéketlennek lennem: de ha szinte leghidegebb vérrel nézi is valaki azon Recensiót, meg kell valania, hogy az sok részben botránkozató volt.

Mert először is azt nem homme de métier irta. Tudjuk, hogy valaki tanulhat valamely tudományt; de ha nem ex professo tanulta, ha maga nem próbálta azt vagy írással, vagy előszóval előadni: az annak lelkébe, rejtekeibe, mesterségibe bé nem hatott. Sokat láttatunk magunknak tudni (mely sorsa van a' Dilettantoknak) mig arra nem kerül a' sor, hogy adjuk már magunk elő azt, a' mit tanultunk. Úgy tartom azért, hogy Recensens csak a' lehet, a' ki vagy már Auctor valamely tudománybann, vagy legalább az lehetne. Mert nem olyan
Tud. Gy. IV, K. 1818.

könnyű Recensensnek lenni, mint némelyek gondolják. A' Recensensnek ugyanis tudni kell fenekestől fogva azt a' tudományt, melybenn recensens akar lenni; fel kell tudni venni az Írónak czélját, gondolkozását egész öszve állásábann, azt nyomról nyomra kísérni; meg kell esmerni annak előadásának tulajdonságait: úgy itéllhetimeg, hogy az Író a' tudománynak mostani állapotjához képpest mondott-e valami újjat? a' régieket jobb rendbenn, világosabban adta-e elő? czéljának megfelelő-e? S. a' t. Melyből látni való, hogy jó recensiót írni nem kisebb, mint jó könyvet írni. Az én Recensensem nem vette gondolóra, hogy micsoda baj mai világabann Philosophiát írni: mikor a' Scholasticusoktól; Wolfftól csak el kell már valahára távoznunk, azombann Kant-al Fichte-vel, Schellingel sem tarthatunk; hogy ma mind azok, kik magoktól gondolkodni vagy nem mertek, vagy nem tudtak, mindent öszvezavartak; hogy tehát néminemű érdemetske van abban, mikor valaki sem egyiket sem másikat nem követvénn maga teszi le a' fundamentomot, és maga épít egy egész épületet reá, olyan philosophiai Systemát, mely mentt lévénn mind régi mind mai Scholasticismustól, Magistra vitae legyen, annálfogva a' Virtust, a' Törvényt, a' Vallást meg fundálja. A' dolog meritumára nem ügyelvén, mellesleg valókbann kereskedik a' Rece., „Hogy t. i. az Empirica Psychologia mit keres a' Philosophiábann? hogy nékem Empirismus a' Príncipiumom — Hogy ha a' empirica Psychologiát bele vettem, miért nem minden Természeti-tudományokat”? nem gondolván meg, hogy a' Lélek a' Philosophusnak tárgya, nem pedig a' testek—, „Hogy miért nem tettem a' Physica rationalist a' Metaphysicá részci közzé”? nem gondolván meg, hogy az csak Physica Sublimior; melyet én másutt egy Dissertatiómbann előadtam, de ide készakarva nem tettem. A' többi ellenvetéseire maga a' recenseált munka megfelelő. Nints az soha nagy maga meghittség nélkül, mikor ifjú, és próbálatlan ember recenseál; azombann ha az ilyen recensens ditsér, nem nagy ditséret, ha gyaláz, boszszúság. Nem kevésbé rontották a' Tudományos Gyűjtemény' betségét az efféle recensiók; mert meg kell vallani, hogy a' Kant moralis Catechismusának recensióját, (mely valóban nyomos, a' munkának lelkébe béhat, és egyéb hujja nints, tsak hogy a' Detailba nem ereszke-

dett), és még egyet kettőt kivévénn, alig vólt valamire való recensio.

Az en recensióm továbbá nem mentt attól, a' minek a' Tudósok, mint ex professo pallerozott emberek közt nem kellene hallattatni — a' moeskolódástól. Éngemet ugyan megkíméll, sőt helyel helyel kedvezőleg bánik velem: de nem kiméli a' Pataki Philosophiae Professort. A' sem csinál betsülletet a' Tudományos-gyűjteménynek egy jó érzésű ember előtt is, mikor azt látja, hogy a' tudósok egymással kiméletlenül bántanak. Nints arra az igazságnak' semmi szüksége; és mindjárt gyanús valakinek állítása, mihelyt azt indulatószkodással vitatja; nem említvénn¹, hogy az által mindég a' Publicum eránt való tisztelet sértetikmeg.

Miert írom én ezeket? Nem azért, hogy Anticriticát akarom volna írni; mert énnékem principiumom, hogy a' penna-harczot, még csak lehet, kerüljem. Ha helyes a' Crisis: van annyi nemeslelkűségem, hogy hibámat megtudom esmerni; és a' mellett, a' mi hiba, nem hadakszom, Ha pedig helytelen a' Crisis (csak ne szántszándékos eltekerésből, kissebbítésből, moskolódásból áljon); nem érézvén hibámat, mea me virtute involvo; várván elébb utóbb a' Publicum által lejendő megigazittatásomat. Nem is azért írom én ezeket, hogy a' Redactionnak szemre hányásokat tegyek: Mert tudom, hogy kezdetebenn semmi sem lehet tökéllítés — ubi plura nitent, non ego paucis offendar maculis; tudom, hogy, nem lévénn mi-benn válogatni, olyanokat is kéntelen vólt a' Redactio felvenni, melyeket máskülömbenn közönségessé nem tett volna.

De miért írom hát? Egyért azért, hogy ezek néminemű mentségül szolgáljanak, miért nem bátorkodnak (Debreczenbenn) sokann, a' kiktől telne is valamj, a' Tudományos-gyűjteménybenn részt venni; nem említvénn, hogy mennél jobban érzi valaki, milyennek kellene annak lenni, a' mit az ember publicumra botsát, annál nehezebbenn fog az íráshoz. Másért azért, hogy mivel ezen, nemzetiségünkkel szorossann egybeköttetett, szép reménységekkel biztató Tudományos-gyűjteménynek boldogulását szívemből kívánom: szeretném, ha az afféle kis maculák ezután nem homályosítanak annak fényét.

Ercsey Dániel.